

19. TÉTEL

Ismertesse a hegesztett kötések roncsolásmentes vizsgálatának módszereit !

1.) Hegesztési eltérések szabványos besorolása (fajtái)

Az eltérés az ideális varrattól való mindenfajta különbözőséget jelent.

A hegesztési eltérések fajtái MSZ EN ISO 6520 -1 szerint:

- repedések, kódszáma : 100
- üregek, kódszáma: 200
- szilárd zárványok, kódszáma : 300
- összeolvadási hiány vagy hiányos átolvadás , kódszáma : 400
- alak- és méreteltérések , kódszáma : 500
- egyéb eltérések , kódszáma : 600

2.) Roncsolásmentes vizsgálatok célja

Hegesztési varratok vizsgálata két főcsoportra osztható:

- roncsolásos vizsgálatok
- roncsolásmentes vizsgálatok

A roncsolásos vizsgálatok a hegesztett kötések mechanikai tulajdonságairól, egyes mechanikai jellemzők (pl. keménység) eloszlásáról, a kötés minőségéről nyújtanak felvilágosítást. A vizsgálatokhoz a munkadarabot roncsolni kell próbadarabok, próbatestek kimunkálása útján.

A roncsolásmentes vizsgálatok a próbadarabot, próbatestet vagy a készterméket roncsolás nélkül kell ellenőrizni.

A vizsgálatokat csak az MSZ EN 473 szerinti képesítéssel rendelkező szakemberek végezhetik. A hegesztett kötések vizsgálatára főként a szemrevételezéses, a folyadékbehatolásos, az örvényáramos, a mágnesezhető poros, az ultrahangos és a radiográfiai eljárások alkalmazhatók.

A vizsgálatok célja lehet:

- a termék megfelelőségének ellenőrzése
- egy szerkezet vagy szerkezeti elem adott üzemidő utáni állapot-ellenőrzése
- a varrat felületi vagy belső állapotának vizsgálata
- a varrat geometriai méreteinek ellenőrzése
- a szerkezet vagy varrat tömörségének megállapítása stb.

3.) Felületi eltérések feltárásának módszerei

A vizsgálatokat csoportosítani lehet aszerint, hogy külső (felületi) eltérések (hibák) vagy belső eltérések (hibák) kimutatására alkalmas. Külső eltéréseket szemrevételezéssel, folyadékbehatolásos, mágnesporos, tömörségi vizsgálattal lehet vizsgálni.

a.) Szemrevételezéses (vizuális) vizsgálat (VT= Visual Testing)

A varrat minőségének legfontosabb, elsődleges meghatározó módszere. A vizsgálat előfeltétele, hogy a vizsgálandó varratfelület száraz, zsírmentes, fémtiszta, megfelelően hozzáférhető, és a jó megvilágítás (legalább 350 lux, de általában 500 lux ajánlott) . A varratban szemrevételezéssel kimutatható fő eltérések. repedés, szemmel látható porozitás , szilárd zárvány, összeolvadási hiány, alak- és méreteltérés (pl. szélkiolvadás, végkráter, gyökátfolyás , túlzott varratdudor, felületi fröcskölés, ívgyújtási nyom, Cr- Ni acéloknál futtatási szín stb.) . A kimutatható méret alsó határa: 0,05 - 0,1 mm. Az eltéréseket különösen kis térfogat esetén könnyebb kézi nagyítóval vagy sztereomikroszkóppal kimutatni. Nem megfelelő hozzáférhetőség esetén célszerű tükröt vagy endoszkópot alkalmazni. Az eltérést a felület lefényképezése, videózása vagy pedig (hőre keményedő) műanyaglenyomat készítése útján lehet objektíven rögzíteni.

b.) Folyadékbehatolásos (penetrációs) vizsgálat (PT= Penetration Testing)

A vizsgálat elve az, hogy az igen kis méretű eltérés egy jelzőfolyadék és egy előhívó kontraszthatása során a felületen jól látható, nagyobb méretű lenyomatot képez. A vizsgálat előtt a

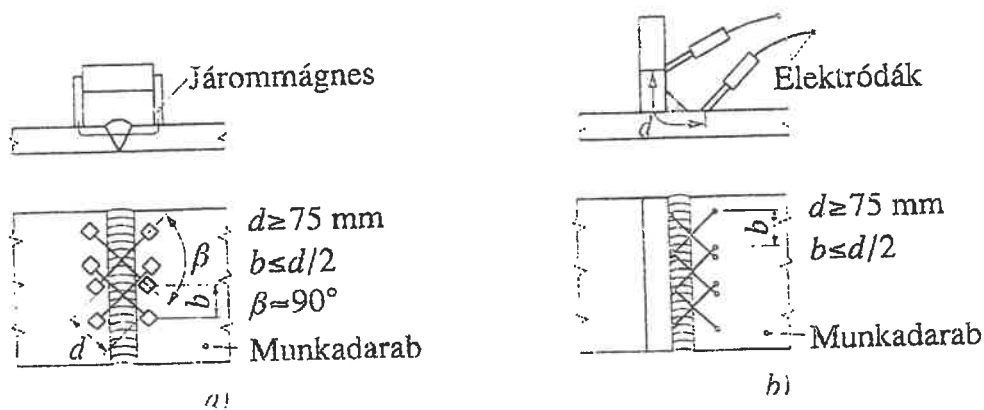
vizsgálandó felületet gondosan meg kell tisztítani. Ezután a felület jól nedvesítő jelzőfolyadékot kell felvinni pl ecsettel, a felület bemártásával, permetezéssel, stb. A jelzőfolyadék a felületre később felvitt előhívóhoz képest megfelelő kontraszthatású legyen! A behatolási idő : 5....30 min. Ezt követően a felületre tapadt jelzőfolyadékot alkalmas oldószerrel (pl. vízzel, emulgátorral) el kell távolítani. Az oldószer maradványainak eltávolítása után a felületre egy vékony , kontraszt- és szívóhatású előhívóanyagot (port, vízben oldódó vagy oldószeralapú előhívót) kell felvinni. A részbe behatolt folyadékot az előhívó kihozza a felületre, és ezáltal a hiba jól kimutatható. A vizsgálattal csak a felületre kifutó repedés, látható porozitás, összeolvadási hiány, nem megfelelő áthegeztetés mutatható ki.

c.) Örvényáramos vizsgálat (ET)

A vizsgálat során a vizsgálandó munkadarab felett, meghatározott távolságban, váltakozó árammal gerjesztett tekercset vezetnek végig. Ennek hatására a munkadarabban feszültség indukálódik, aminek hatására örvényáramok indulnak meg. Az örvényáramok visszahatnak a tekercs áramára. Ha a tekercs folytonossági hiány fölé ér, akkor nem alakulhat ki nagy örvényáram. A tekercssel sorba kapcsolt műszer ezt a változást érzékeli és az eltérést kimutatja.

d.) Mágnesezhető poros vizsgálat (MT=Magnetic Testing)

Az eljárás elve egyszerű fizikai folyamaton alapszik: a vizsgálandó anyagon mágneses áram folyik át. A mágneses áram útjában a vasanyagok kis ellenállást jelentenek, mivel a vasanyagok mágneses vezetőképessége kb. 100-szor nagyobb, mint a levegőé, vagy az alumíniumé. Ha egy ferromágneses anyag valamely keresztmetszetében felületszerű hiba helyezkedik el (pl. réteghiba), akkor ezen a helyen a mágneses erővonalak elhajlanak, a mágneses tér kiszélesedik.

5.11. ábra. Hegesztett kötés mágnesezhető poros vizsgálata

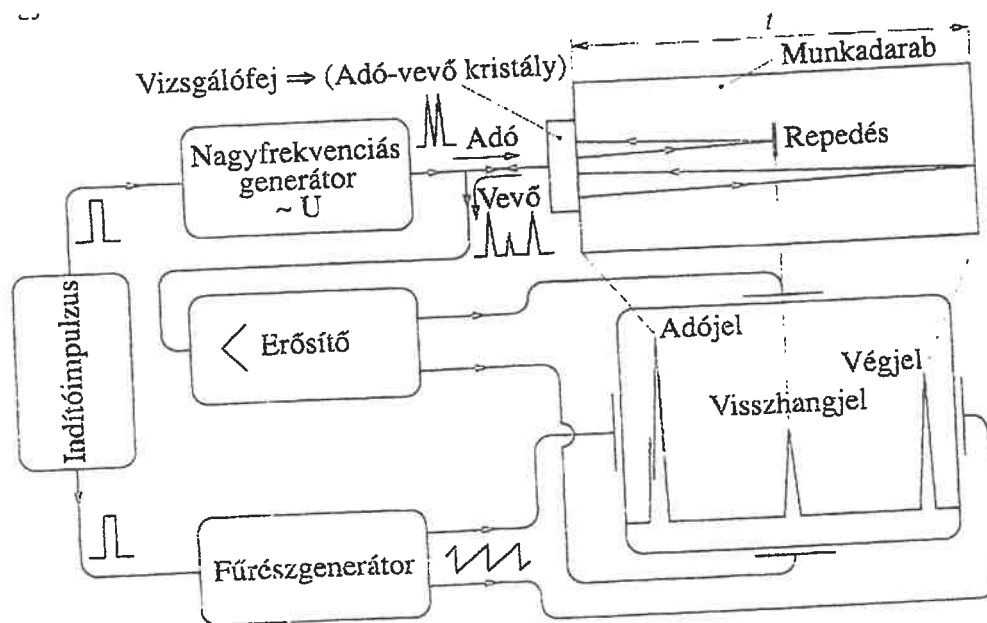
... vizsgálata. Vizsgálattal először az észlelések vastagságában alkalmaz-

Ugyanazt a hatást lehet kihasználni a vasporos vizsgálatnál, ahol a felületre vasport vagy folyadéksuszpenzió (pl. petróleum) formájában felvitt ferromágneses port juttatnak.

A vizsgálattal kimutatható a mágneses erőter irányában kiterjedt méretű repedés, porozitás, összeolvadási hiány. A mérési eredmények rögzíthetők vázlattal, fénykép- vagy videofelvétellel, átlátszó tapadófoliával.

4.) Belső eltérések feltárásának módszerei

a.) Az ultrahangos vizsgálat (UT =Ultrasonic Testing) lemezek és kész szerkezetek folytonossági hiányainak kimutatására szolgál, amelyek a munkadarabban elfoglalt helyzetük (pl. teraszos törés, rétegződés) vagy méretük alapján más módszerrel nem mutathatók ki.

5.12. ábra. Az ultrahangos vizsgálat elve

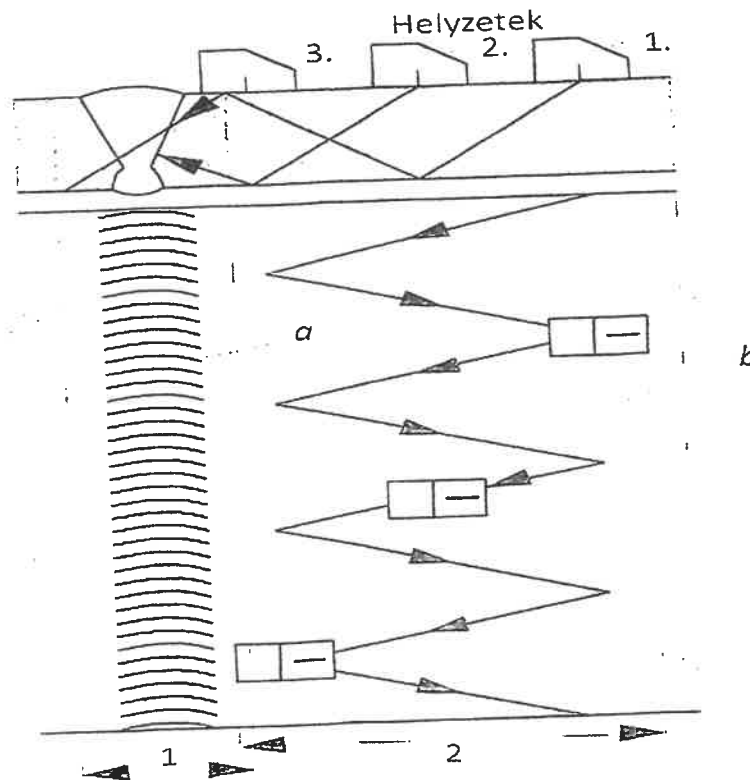
A vizsgálat során egy váltakozó áramú nagyfrekvenciás készülékkel 2.....5 MHz frekvenciájú piezoelektromos rezgést állítanak elő. A vizsgáló fej adó és vevő (hangérzékelő) feladatokat is ellát.

Az adóból kilépő rezgések a „t” vastagságú munkadarab hátoldaláról visszaverődnek. A visszhangjel a vizsgálófejben, amely most vevő, ismét elektromos impulzusokká alakul át. Ez egy erősítőegységen át egy oszcilloszkóp képernyőre jut. Ha a képernyőn a várható végjel előtt további visszhangjel (hibajel) jelenik meg, akkor az anyagon belüli anyagszétválásra utal. Kis teljesítmény . ill. a hanghullám erős szórása (pl. porozitás) esetén a hiba nehezen ismerhető fel.

Az ultrahangos vizsgálatot különösen vastag szerkezeti elemek (nagyobb 20mm acél) és $\frac{1}{2}$ V vagy kettős V varratos T kötések belső eltéréseinek kimutatására alkalmas. A tompavarratok mellett vizsgálhatók az átlapolt kötések. Sarokvarratokat ultrahanggal csak nehezen lehet, és több irányból kell vizsgálni. Megfelelő vizsgálati feltételek mellett kimutatható a repedés, a nagyobb méretű gázpórus, a helyi porozitás, a nagyobb méretű zárvány, az összeolvadási hiány, az alapanyaghiba (pl. rétegződés) .

A vizsgálatkor az egyenetlen varratfelületek az ultrahangimpulzusok munkadarab felületére merőleges behatolását

akadályozzák, ezért a varratok vizsgálatára általában ferde fejeket (szögfej) alkalmazzák.

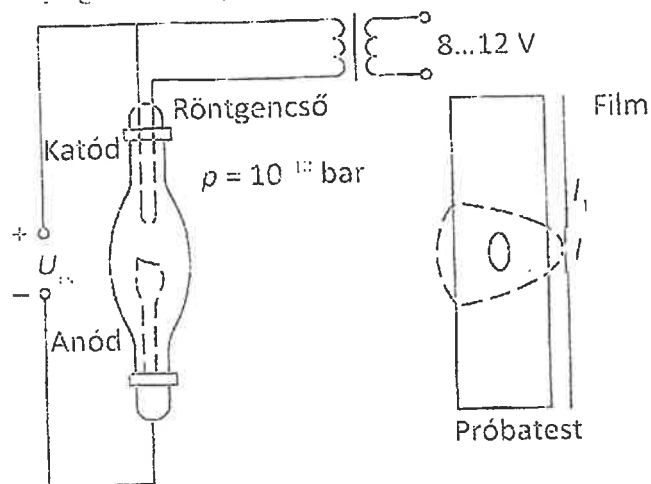
15.8. ábra. Hegesztett kötés ultrahangos vizsgálata szögfejjel
 1: vizsgált varrattérfogat szélessége;
 2: vizsgálati felület;
 a: varrat, b: alapanyag

A vizsgálófej a varrat hossz tengelyéhez képest ferde szögű mozgásával a teljes varrat keresztmetszet ellenőrizhető.

A vizsgálattal felismerhető hibaméret a hiba alakjától és méretétől függ : kb. 0,2 mm-es eltérés még felismerhető .

b.) Radiográfiai vizsgálat (RT= Radiographic Testing)

A vizsgálat során egy ellenőrizhető sugárforrásból adott mennyiségű és minőségű radioaktív sugárzás halad át a vizsgálandó tárgyon, és az így előállított képinformációt a vizsgálati zóna mögött elhelyezett film érzékeli.

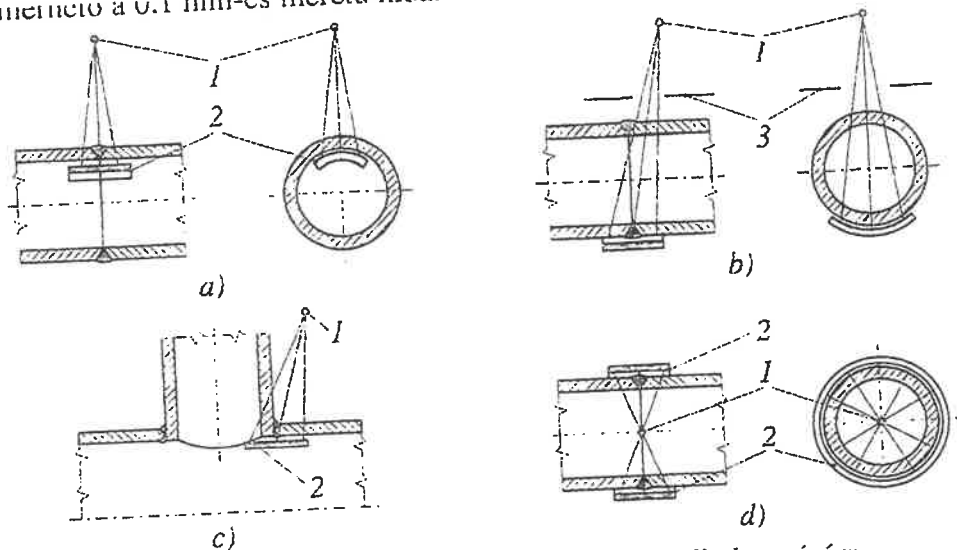
15.5. ábra. Hegesztett kötések radiográfiai vizsgálatának elve

I_0 : hibátlan anyagon áthaladó sugárintenzitás; I_1 : hibás anyagon áthaladó sugárintenzitás; $I_1 > I_0$.

A röntgensugár például a vonal mentén kiszélesedik, a vevő (film, világítóernyő, videokamera) valamennyi folytonossági hiányt (zárványok, szélbeégés) leképezi és rögzíti .

A radiográfiai vizsgálatoknál lehetőség van egy film kiértékelése alapján a vizsgálat minőségének megítélésére. A felismerhető hibaméret függ a vastagság/ hibaméret arányától, mely egy adott értéket nem léphet túl. 10 mm-nél kisebb anyagvastagság esetén normál vizsgálati körülmények között- függően az eltérés alakjától és elhelyezkedésétől- még felismerhető a 0,1 mm-es hiba.

TELJESÍTHETŐ A 0,1 mm-es MÉRLEGI HIBA.

5.15. ábra. Példák a radiográfiai vizsgálat alkalmazására

a) a film a csövön belül; b) a film a csövön kívül;
 c) csőcsonk varratának vizsgálata; d) izotópos vizsgálat (panorámafelvétel);
 1 sugárforrás; 2 film; 3 ólomablak

5.) A röntgenvizsgálatok környezetszennyező hatásai
 A vizsgálatokhoz alkalmazott anyagok veszélyesek, ezek rákkeltő és mérgező anyagok. A nem megfelelő kezelésük és tárolásuk károsító hatással vannak a környezetünkre (föld, víz, levegő, élővilág).

Veszélyes anyagok kezelése

Nagyon mérgező és mérgező hatású veszélyes anyagokat csak olyan csomagolóanyagban szabad szállítani, amelyből szállítás közben szét nem szóródhatnak, ki nem ömölhetnek és el nem párologhatnak. A szállítás során használt csomagolóanyagot másra nem szabad használni ! A szállítóeszközön és / vagy csomagolóburkolaton el nem távolítható módon szimbólummal és / vagy felirattal jelezni kell a mérgező hatást és a veszélyességet.

Veszélyes anyagok tárolása

A veszélyes anyag raktár ajtajának külső falát szembetűnő módon, szabványos méreg felirattal és halálfej jelzéssel kell ellátni. Ha a tárolt anyagok között maró vagy rákkeltő anyag van, a veszélyes anyag raktáron a maró és a rákkeltő feliratot, ill. jelzést is el kell helyezni. A veszélyes anyag raktárt mindig zárva kell tartani !
 A mérgező hatású veszélyes anyagokon kívül a veszélyes anyag raktárában más arut elhelyezni, ill. tárolni tilos !

A veszélyes anyag raktárban éthexni és dioxányoxni tilos
és azt illandóan tisztán kell tartani.

A munkahelyen tisztasági kell, a munkahelyen
munkavégzést a megfelelő védőfelszerelés használatával
kell végezni, hogy környezetszennyezés
előzessen ne!